

عنوان و نام پدیدآور:

خانواده مطلوب / نویسندگان محمد شب‌دینی . [و دیگران]؛ ناظر علمی
محمدرضا تویسرکانی؛ تهیه‌کننده پژوهشگاه علوم اسلامی امام صادق علیه السلام.
قم: پژوهشکده تحقیقات اسلامی، انتشارات زمزم هدایت، ۱۳۹۲.
۳۶۰ ص.

مشخصات نشر:

مشخصات ظاهری:

شابک:

۱۱۰۰۰۰ ریال: ۹۷۸-۹۶۴-۲۴۶-۲۶۵-۰

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

یادداشت:

نویسندگان محمد شب‌دینی، محمدابراهیم ساورسغلی، صمد عالی‌نژاد...

یادداشت:

کتابنامه: ص. ۳۵۴؛ همچنین به صورت زیر نویس.

موضوع:

خانواده‌ها — جنبه‌های مذهبی — اسلام

شناسه افزوده:

شب‌دینی، محمد، ۱۳۴۷ -

شناسه افزوده:

پژوهشگاه علوم اسلامی امام صادق علیه السلام

شناسه افزوده:

پژوهشکده تحقیقات اسلامی. انتشارات زمزم هدایت

رده‌بندی کنگره:

۱۳۹۲ خ ۲ / ۱۷ / ۲۳۰ BP

رده‌بندی دیویی:

۲۹۷ / ۴۸۳۱

شماره کتابشناسی ملی:

۳۳۹۹۵۲۸

پیشینه

ویژگی های خانواده اسلامی

پژوهشگاه علوم اسلامی امام صادق (ع)

ویرگ های خانواده اسلامی

- تهیه کننده: پژوهشگاه علوم اسلامی امام صادق علیه السلام
- ناظر علمی: محمدرضا تویسرکانی
- نویسندگان: محمد شبیدینی پاشاکی، محمد ابراهیم ساورسقلی، صمد عالی نژاد، علی کارشناس، سیدرضا بقیعی، محمود پاکیزه، غلامرضا ویسی
- صفحه آرا: علی نصیرمحمدی
- چاپ: سپهر
- نوبت چاپ: اول
- تاریخ چاپ: زمستان ۱۳۹۲
- شمارگان: ۱۰۰۰
- قیمت شومیز: ۱۱۰۰۰ تومان
- شابک: ۰ - ۲۶۵ - ۲۴۶ - ۹۶۴ - ۹۷۸

نشریه
فرهنگ

آدرس: قم، خیابان دورشهر، نیش کوچه ۳، پلاک ۸۱
تلفن: ۰۲۵-۳۷۷۳۰۷۳۵، همراه: ۰۹۱۲۳۵۳۲۸۸۷

فهرست مطالب

مقدمه	۱۵
فصل اول: کلیات	
مفاهیم و واژگان	۱۷
۱. مفهوم خانواده	۱۷
۲. انواع خانواده در اسلام	۱۸
۳. خانواده مطلوب	۱۹
ابعاد وجودی انسان	۲۱
۱. انسان، موجودی دوساحتی	۲۱
۲. انسان دارای مقام خلافت الهی در زمین	۲۳
۳. انسان دارای آفرینش هدفمند	۲۴
۴. انسان برخوردار از کرامت ذاتی	۲۵
۵. انسان موجودی مختار و آزاد	۲۶
۶. انسان موجود امانتدار	۲۸
۷. انسان دارای فطرت است	۲۹
۸. انسان موجودی مسئولیت پذیر	۳۱
زن در اسلام	۳۲
جایگاه زن در اقوام و ملل	۳۳
جایگاه زن در اسلام	۳۷
نقش های مکمل زن و مرد	۴۲
حقوق زن در اسلام	۴۶
جایگاه زن در اندیشه امام خمینی و مقام معظم رهبری	۵۱

فصل دوم: نهاد خانواده از منظر اندیشه اسلامی

۵۷	مبانی نهاد خانواده
۵۹	اهمیت نهاد خانواده
۶۴	نکوهش مجرد زیستن در اسلام
۶۵	اهداف مورد نظر در نهاد خانواده
۶۶	۱. تنظیم رفتار جنسی
۶۸	۲. تولید، حفظ و تداوم نسل
۷۰	۳. انس، آرامش
۷۲	۴. انتقال فرهنگ و تجربه
۷۳	۵. پرورش نسل صالح
۷۵	۶. حمایت و مراقبت
۷۷	حقوق متقابل اعضای خانواده
۷۸	تعریف حق و تکلیف
۷۹	حقوق اختصاصی شوهر
۸۵	حقوق زن بر شوهر
۹۵	حقوق والدین بر فرزندان
۱۰۳	حقوق فرزندان بر والدین
۱۱۰	مدیریت خانواده
۱۱۰	مسئولیت در مدیریت خانواده
۱۱۳	انواع مدیریت خانواده
۱۱۴	مشورت در مدیریت خانواده
۱۱۶	آثار مشاوره در مدیریت خانواده
۱۱۸	مدیریت مطلوب در خانواده
۱۱۹	همراهی زن در مدیریت خانواده
۱۲۰	اصول مدیریت در خانواده
۱۲۱	آسیبهای سوء مدیریت در خانواده
۱۲۲	نقش آفرینی های زن در خانواده
۱۲۲	۱. نقش همسری
۱۲۸	۲. خانه داری
۱۳۳	۳. نقش مادری

فصل سوم: ملاک‌ها و معیارهای تشکیل خانواده

۱۳۹	اهمیت ازدواج
۱۴۱	آزادی در انتخاب همسر
۱۴۲	دقت در انتخاب همسر
۱۴۵	ملاک‌های عمومی انتخاب همسر
۱۴۶	۱. دینداری
۱۴۸	۲. اخلاق
۱۴۹	۳. اصالت خانوادگی
۱۵۱	۴. کفو بودن
۱۵۴	ملاک‌های اختصاصی انتخاب همسر
۱۵۴	۱. شرایط اختصاصی انتخاب همسر برای مردان
۱۵۶	۲. شرایط اختصاصی انتخاب شوهر برای زنان
۱۵۶	خواستگاری
۱۵۹	مراسم عقد و عروسی
۱۵۹	۱. انتخاب اوقات خجسته
۱۵۹	۲. غذا دادن (ولیمه)
۱۶۰	۳. اعلان و جشن
۱۶۱	۴. استقبال
۱۶۲	۵. آداب شب اول ازدواج (زفاف)

فصل چهارم: ویژگی‌های خانواده مطلوب

۱۶۵	الف. ویژگیهای اعتقادی
۱۶۵	۱. خدا باوری و ایمان به نقش خدا در زندگی
۱۶۸	۲. اعتقاد به نبوت پیامبران الهی
۱۶۸	۳. معاد باوری
۱۷۱	۴. ولایت‌مداری و تسلیم در برابر حاکمیت ولی خدا
۱۷۲	ب. ویژگیهای اخلاقی رفتاری
۱۷۲	۱. اخلاق نیک و بر خور دشایسته
۱۷۳	۲. عزت نفس
۱۷۵	۵. سازگاری و مدارا
۱۷۶	۶. همکاری و تعاون

- ۱۷۷ ۷. حاکمیت معنویت در خانواده با انس به قرآن و دعا
- ۱۷۹ ۸. رفت و آمد بانیکان
- ۱۸۰ ج. ویژگیهای سیاسی
- ۱۸۰ ۱. بصیرت و رشد سیاسی
- ۱۸۳ ۲. حضور در صحنه و اطاعت و پشتیبانی از ولی فقیه
- ۱۸۴ د. ویژگی‌های اقتصادی
- ۱۸۴ ۱. کسب حلال و روزی پاک
- ۱۸۶ ۲. اعتدال و میانه روی
- ۱۸۷ ۳. قناعت
- ۱۸۸ ۴. انفاق و کمک به محرومین و مستضعفین
- ۱۸۹ ۵. پابندی به پرداخت وجوهات شرعیه

فصل پنجم: روابط مطلوب میان اعضای خانواده

- ۱۹۳ اصول و مؤلفه‌های اساسی در روابط همسران
- ۱۹۳ ۱. احترام و تکریم یکدیگر
- ۱۹۴ ۲. درک متقابل یکدیگر
- ۱۹۵ ۳. شناخت حقوق متقابل
- ۱۹۶ ۴. شناخت خواسته‌ها و نیازهای همسر
- ۱۹۷ ۵. ارضای نیاز جنسی
- ۱۹۹ ۶. برخورد منطقی
- ۱۹۹ ۷. رعایت احکام و ارزش‌های الهی در زندگی
- ۲۰۱ ۸. پایه‌گذاری روابط بر اساس ایثار
- ۲۰۱ ۹. چشم‌پوشی از خطاها
- ۲۰۲ ۱۰. همسویی بینش‌ها و باورهای مذهبی
- ۲۰۴ ۱۱. هماهنگی دیدگاه‌های سیاسی، فرهنگی و اجتماعی
- ۲۰۴ ۱۲. گفت‌وگوهای متقابل و بیان احساسات
- ۲۰۵ ۱۳. تنظیم رابطه صحیح خانواده زن و شوهر
- ۲۰۶ آثار روابط مطلوب میان همسران
- ۲۰۶ ۱. ایجاد آرامش روانی
- ۲۰۷ ۲. ارضای نیازهای روحی - روانی
- ۲۰۷ ۳. کاهش خواسته‌های بیجا

۲۰۸	۴. کاهش اختلاف‌های خانوادگی
۲۰۹	۵. رشد فکری، دینی و فرهنگی خانواده
۲۱۰	۶. کاهش نابهنجاری‌ها
۲۱۱	روابط والدین با فرزندان
۲۱۴	اصول و مؤلفه‌های اساسی در روابط والدین با کودکان
۲۱۹	اصول و مؤلفه‌های اساسی در روابط والدین با نوجوانان و جوانان

فصل ششم: شیوه برخورد با خویشاوندان

۲۲۷	اهمیت خویشاوندی در اسلام
۲۲۹	اصول کلی در روابط با خویشاوندان نسبی و سببی
۲۲۹	۱. حسن خلق و خوشرویی
۲۳۰	۲. احترام و حفظ شرف
۲۳۱	۳. صداقت و راستی
۲۳۲	۴. تواضع و فروتنی
۲۳۴	۵. صلح و رحم
۲۴۰	۶. نصیحت و خیرخواهی
۲۴۱	۷. گذشت و عفو
۲۴۳	۸. طبقه‌بندی مسائل و رازداری
۲۴۴	۹. شرکت در فعالیتها یا مراسم فامیلی
۲۴۶	۱۰. توصیه به همراهی با انقلاب و نظام و حضور در صحنه‌ها

فصل هفتم: آسیب‌ها و چالش‌های فراروی خانواده

۲۴۷	آسیب‌های اعتقادی
۲۴۸	۱. خرافه‌گرایی
۲۴۹	۲. بدعت
۲۵۰	۳. اباحه‌گری
۲۵۳	۴. عرفان‌های نوظهور
۲۵۴	۵. شیطان‌پرستی
۲۵۷	۶. ضعف‌های اعتقادی
۲۵۷	پیشگیری و درمان آسیب‌های اعتقادی
۲۵۷	الف. توجه به آموزه‌های دینی
۲۵۷	ب. تقویت ایمان و اعتقاد

۲۵۸	ج. مطالعه
۲۵۸	د. پاسخ به پرسش ها
۲۵۸	آسیب های اخلاقی
۲۵۹	۱. قطع رحم
۲۶۰	۲. معاشرت های ناسالم خانوادگی
۲۶۱	۳. بد زبانی
۲۶۳	۴. مخفی کاری و فریبکاری
۲۶۴	۵. دروغ گوئی
۲۶۴	۶. شکستن حریم عفاف و پاکدامنی
۲۶۵	آسیب های حقوقی
۲۶۵	۱. آسیب های حقوقی مرد در خانواده
۲۶۹	۲. آسیب های حقوقی زن در خانواده
۲۷۰	۳. آسیب های حقوقی مشتت زن و مرد
۲۷۳	۴. آسیب های حقوقی فرزندان و والدین
۲۷۵	۵. آسیب های حقوقی والدین
۲۷۸	راه های پیشگیری از آسیب های حقوقی
۲۷۹	آسیب های امنیتی
۲۷۹	۱. عدم حفاظت از اسرار و اطلاعات
۲۸۳	۲. جاسوسی
۲۸۴	ملاک های اساسی حفاظت اطلاعات در خانواده
۲۸۴	الف. بیش از مقدار نیاز در جستجوی اطلاعات نبودن
۲۸۵	ب. نگفتن اسرار به دیگران
۲۸۵	ج. دخالت ندادن عواطف در اسرار
۲۸۶	د. اندیشیدن به عواقب کار
۲۸۶	آسیب های فرهنگی
۲۸۶	۱. آسیب های ناشی از وسائل ارتباط جمعی
۲۹۵	۲. مدگرایی و چشم و هم چشمی
۲۹۶	۳. تغییر در الگوپذیری اعضای خانواده
۲۹۷	۵. دوستی های نامتعارف
۲۹۹	۶. سلطه گری شوهر یا زن
۲۹۹	۷. تعارضات فرهنگی

۳۰۰	۸. شکاف بین نسل ها
۳۰۱	۹. فاصله فرهنگی
۳۰۴	۱۰. فرزند سالاری
۳۰۵	۱۱. ازدواج تخمیلی
۳۰۶	آسیب های جسمی
۳۰۸	آسیب های روانی
۳۰۸	۱. بیماری های خلقی
۳۰۸	۲. بیماری های اضطرابی
۳۰۸	۳. اختلالات روان پریشانه
۳۰۹	نشانه های بیماری روانی
۳۰۹	الف. اختلال در کارکردهای بدنی
۳۰۹	ب. دگرگونی در کارکرد روانی
۳۱۱	ج. دگرگونی در فعالیتهای فردی و اجتماعی
۳۱۱	درمان اختلالات روانی
۳۱۲	افسردگی
۳۱۵	آسیب های عاطفی
۳۱۶	۱. کمبود محبت
۳۱۷	۲. یأس و ناامیدی
۳۱۸	۳. اختلالات ارتباطی
۳۲۰	آسیب های اجتماعی خانواده
۳۲۱	۱. اعتیاد
۳۲۵	۲. طلاق
۳۲۸	۳. اختلال در جامعه پذیری و فرایند تربیت
۳۲۹	۴. آزادی های جنسی
۳۳۱	راههای پیشگیری و درمان آسیب های اجتماعی
۳۳۳	آسیب های اقتصادی خانواده
۳۳۴	۱. اقساط ماهانه
۳۳۵	۲. اسراف و تبذیر
۳۳۷	۳. فقر
۳۴۰	راههای پیشگیری و درمان آسیب های اقتصادی

فصل هشتم: توصیه‌ها و راهکارهای الزامات خانواده مطلوب

۳۴۱		اصول پیشگیری از آسیب‌های خانواده
۳۴۱		۱. افزایش دانش و مهارت
۳۴۱		۲. ایجاد رابطه سالم
۳۴۱		۳. تلاش برای خوشبختی
۳۴۲		۴. احترام به یکدیگر
۳۴۲		۵. ابراز محبت
۳۴۲		۶. صمیمیت
۳۴۲		۷. صراحت
۳۴۲		۸. سادگی و صداقت
۳۴۳		۹. گذشت
۳۴۳		۱۰. آراستگی
۳۴۳		۱۱. دقت در معاشرت
۳۴۳		۱۲. انعطاف‌پذیری
۳۴۴		۱۳. وفای به عهد
۳۴۴		۱۴. افزایش مهارت‌های ارتباطی
۳۴۴		۱۵. رعایت اصول اخلاقی
۳۴۴		۱۶. کوشش همه‌جانبه
۳۴۴		۱۷. پیشگیری از سوء تفاهات
۳۴۵		۱۸. پرهیز از پیش‌داوری
۳۴۵		۱۹. پرهیز از گمان‌بد
۳۴۵		۲۰. پرهیز از برجسب‌زدن
۳۴۵		۲۱. علت‌یابی اختلافات
۳۴۶		۲۲. مشورت و هماهنگی
۳۴۶		۲۳. اقدام برای حل مشکل
۳۴۶		۲۴. توجه به نیازها
۳۴۶		۲۵. گوش‌دادن
۳۴۷		۲۶. توجه به نکات مثبت
۳۴۷		۲۷. رعایت انصاف
۳۴۷		۲۸. اصلاح نگرش و شیوه برخورد
۳۴۸		۲۹. پرهیز از مقایسه

فهرست مطالب ۱۲

۳۴۸	۳۰. تشویق و تقدیر
۳۴۸	۳۱. پرهیز از تمسخر و تحقیر
۳۴۸	۳۲. توجه و ذکر موهبت‌ها و نعمت‌ها
۳۴۹	۳۳. پرهیز از سلطه‌گری
۳۴۹	۳۴. درمان پزشکی
۳۴۹	۳۵. رفع موانع
۳۵۱	فهرست منابع
۳۶۰	نشریات

مقدمه

خانواده نخستین و مهم‌ترین نهاد اجتماعی و رکن اصلی جامعه انسانی است که سرنوشت جامعه با آن پیوندی محکم دارد. خانواده کانون رشد و تربیت انسان‌ها و محل تأمین نیازهای اساسی جسمی و روحی انسان است. در فرهنگ اسلامی، خانواده به عنوان دژی استوار و نهادی مقدس‌بیشترین مسئولیت را در تعالی و تکامل وجودی انسان بر عهده دارد. از نظر اسلام اصلاحات باید از خانواده‌ها شروع شود و زن و مرد مسلمان باید بنای حیات اجتماعی را در خانواده پی‌ریزی نمایند. قرآن کریم بر صیانت و مراقبت همه‌جانبه اعضای خانواده نسبت به یکدیگر تأکید دارد.^۱ در نگاه اسلام هیچ بنایی نزد خداوند محبوب‌تر از خانواده نیست.^۲

متأسفانه امروزه این بنای محبوب با ابزارها و شیوه‌های مختلف مردان تهاجم بی‌رحمانه دشمن قرار گرفته و چنانچه خانواده‌ها و دست‌اندرکاران و مسئولان با بی‌توجهی از کنار این پدیده بگذرند، آسیب‌های جدی بر اساس خانواده‌ها وارد خواهد شد.

امروزه در برخی خانواده‌ها شاهدیم که در رابطه میان والدین و فرزندان مسائل و دشواری‌های فراوانی وجود دارد. گاه روابط آنان سست و متزلزل است و از صفا و صمیمیت و آرامش و سکون واقعی خبری نیست. اعضای خانواده به‌ظاهر در کنار هم قرار دارند ولی مانند افراد بیگانه در کنار یکدیگر زندگی می‌کنند. در مواردی نیز زنان و مردان به‌اندک بهانه‌ای رشته پیوند خانوادگی را از هم می‌گسلند. این وضعیت نابسامان، سوغات غرب برای خانواده‌های مسلمان و متدین است. مقام معظم رهبری درباره وضعیت خانواده در غرب می‌فرماید:

۱. ر.ک. تحریم (۶۶)، آیه ۶.

۲. ر.ک. بحار الانوار، محمدباقر مجلسی، ج ۱۰۳، ص ۲۲۲.

(غرب) خانواده؛ یعنی کانونی را که برای مرد و زن و بخصوص برای زن محیط امن و آرامش است، از دست داده است. بسیاری از خانواده‌ها متلاشی شده‌اند. بسیاری از زنان تا آخر عمر تنها زندگی می‌کنند. بسیاری از مردان، زن مورد علاقه و مورد نظر خود را نمی‌یابند و بسیاری از ازدواج‌ها در اولین سالهای پیدایش از بین می‌رود.^۱

از دیدگاه امام^۲ نیز، خانواده، اولین و مهم‌ترین جایگاه تربیتی بشر و محل بروز و ظهور عواطف انسانی و رکن عمده جامعه است. ایشان می‌فرماید: «خانواده، مبنای جامعه ماست. اگر خانواده‌ها از نظر اخلاقی متزلزل شوند، تمام جامعه ما متزلزل خواهد شد.»^۲

بر پایه آنچه گذشت توجه به خانواده یک نیاز جدی و ضروری امروز جامعه ما است و این ضرورت ما را بر آن داشته که با تدوین این نوشتار دیدگاه اسلام نسبت به نهاد خانواده را تبیین کنیم، در نتیجه کتاب حاضر با عنوان «خانواده مطلوب» در هشت فصل محوری فراهم آمده است که عبارتند از:

فصل اول: کلیات

فصل دوم: جایگاه و اهمیت نهاد خانواده؛

فصل سوم: ملاک‌ها و معیارهای تشکیل خانواده؛

فصل چهارم: ویژگی‌های خانواده مطلوب؛

فصل پنجم: روابط مطلوب میان اعضای خانواده

فصل ششم: شیوه برخورد با خویشاوندان؛

فصل هفتم: آسیب‌ها و چالش‌های فراروی خانواده؛

فصل هشتم: توصیه‌ها و راهکارهای الزامات خانواده مطلوب.

در پایان از زحمات ناظر علمی محترم جناب حجت الاسلام محمد رضا تویسرکانی و نویسندگان آقایان محمد شبیدینی، محمد ابراهیم ساور سفلی، صمد عالی نژاد، علی کارشناس، سید رضا فقیهی، محمود پاکیزه و غلامرضا ویسی کمال تقدیر و تشکر را داریم.

پژوهشگاه علوم اسلامی امام صادق^{علیه السلام}

۱. نرم افزار حدیث ولایت، ویرایش دوم، بیانات مقام معظم رهبری در همایش جشن میلاد کوثر ۱۳۷۶/۷/۳۰.

۲. صحیفه نور، ج ۲۱، ص ۴۸۰.